

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญตาราง	ตม
สารบัญแผนที่	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
4. ขอบเขตการวิจัย	6
5. วิธีการดำเนินการวิจัย	7
5.1 การเลือกกรณีศึกษา	7
5.2 การเก็บข้อมูลวิจัย	8
5.3 ช่วงเวลาในการวิจัย	8
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 การศึกษาเรื่องเงื่อนไขและแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาการเมือง	
1. การศึกษาเรื่องเงื่อนไขในสังคมไทย	10
1.1 กลุ่มที่มุ่งชี้ให้เห็นผลกระทบของเงื่อนไขในมิติสิ่งแวดล้อม	10
1.2 กลุ่มที่เน้นผลกระทบทางสังคมและวิถีชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบ	11
1.3 กลุ่มที่ศึกษาเงื่อนไขโดยใช้แนวการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ	13
1.4 กลุ่มที่ศึกษาเงื่อนไขโดยใช้แนวการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์	14
1.5 กลุ่มที่ใช้แนวการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์เชิงนิเวศ	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.6 กลุ่มที่ศึกษาเงื่อนไขในมิติของความขัดแย้ง	17
1.7 กลุ่มที่ศึกษาเงื่อนไขโดยใช้แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง	19
1.8 สรุปการศึกษาเรื่องเงื่อนไขในสังคมไทย	20
2.แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง	21
2.1 รากฐานความเป็นมาของกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง	21
2.2 องค์ประกอบของกรอบแนวการวิเคราะห์เชิงนิเวศวิทยาการเมือง	23
2.2.1 แหล่งที่มาเชิงบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม (contextual sources of environmental change)	23
2.2.2 ความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากร (conflict over access)	25
2.2.3 ผลสะท้อนทางการเมืองที่ตามมาจากการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อม (political ramifications of environmental change)	28
2.2.4 แนวการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิด นิเวศวิทยาการเมือง	30
2.2.5 ข้ออ่อนของกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองและแนวคิด เพิ่มเติม	30
3.กรอบความคิดในการวิจัย	32
บทที่ 3 ประวัติศาสตร์ความคิดเงื่อนไขในบริบทการเมืองการพัฒนา	
1. เงื่อนไข: การรวมศูนย์อำนาจและนวัตกรรมของสังคมอุตสาหกรรม	35
1.1 ช่วงศตวรรษที่ 19: กำเนิดยุคสมัยของการสร้างเงื่อนไข	36
1.2 ช่วง ค.ศ.1900-1933: ยุคแห่งการพัฒนาเทคโนโลยีการสร้างเงื่อนไข	37
1.3 ช่วงค.ศ.1933-สงครามโลกครั้งที่ 2: ยุคทองของการสร้างเงื่อนไข	40
1.4 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง: การย้ายฐานการสร้างเงื่อนไข	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. การสร้างเขื่อนในประเทศกลุ่มใต้: จากการศึกษาถึงการพัฒนาแบบ พืงพา	46
2.1 เขื่อนในประเทศกลุ่มใต้: การเมืองของการพัฒนา	49
2.2 กระบวนการในการเข้าสร้างเขื่อนในประเทศกลุ่มใต้	53
2.3 ธนาคารโลกกับการสร้างเขื่อนในประเทศกลุ่มใต้	54
2.4 บทบาทของกลุ่มทุนอุตสาหกรรมสร้างเขื่อน	56
2.5 เขื่อนและนโยบายการส่งออกมลพิษ	58
2.6 เขื่อนและสงครามเย็น	60
3. สรุป	62
บทที่ 4 บริบททางเศรษฐกิจการเมืองของนโยบายการสร้างเขื่อนของรัฐไทย	
1. เขื่อนในยุคการขยายอิทธิพลของลัทธิล่าอาณานิคม (พ.ศ.2398-พ.ศ.2475)	64
2. เขื่อนในยุคเศรษฐกิจรัฐนิยมและการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ (พ.ศ.2475-2502)	66
2.1 นิเวศวิทยาการเมืองของการสร้างเขื่อนภูมิพล	67
2.1.1 เขื่อนภูมิพล: การพัฒนาแบบรวมศูนย์และ ความเชื่อทางเศรษฐศาสตร์	67
2.1.2 เขื่อนภูมิพล: การพัฒนาแบบพืงพา	68
2.1.3 อิทธิพลของสหรัฐฯ ในการสร้างเขื่อนภูมิพล	69
2.1.4 เขื่อนภูมิพล: การต่อสู้ช่วงชิงของชนชั้นนำ	71
2.1.5 เขื่อนภูมิพล: ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวบ้าน	73
3. เขื่อนในยุคการพัฒนาและสงครามเย็น (พ.ศ.2503-2520)	76
3.1 เขื่อนและสงครามอินโดจีน	78
3.2 เขื่อนและระบบทุนนิยมโลก	83
3.3 การลุกขึ้นสู้ของชาวบ้านและการปราบปรามของรัฐ	84
4. เขื่อนในยุคการพัฒนาชนบทและกระแสสิ่งแวดล้อม (พ.ศ.2521-2543)	91

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1 อิทธิพลของนานาชาติในนโยบายการสร้างเขื่อน	94
4.1.1 อิทธิพลของธนาคารโลก	94
4.1.2 บทบาทของทุนญี่ปุ่น	95
4.2 บทบาทของกลุ่มต่างๆ ภายในสังคมไทย	101
4.2.1 บทบาทกลุ่มทุนการเมือง	101
4.2.2 บทบาทกลุ่มอำนาจท้องถิ่น (local power)	102
4.2.3 บทบาทสื่อมวลชน	104
4.2.4 บทบาทที่ปรึกษาสิ่งแวดล้อมและนโยบายสิ่งแวดล้อมของรัฐ	106
4.2.5 การเคลื่อนไหวต่อสู้คัดค้านเขื่อนของชาวบ้าน	110
4.2.6 บทบาทชนชั้นกลาง	112
4.2.7 บทบาทประชาคมโลก	113
5.สรุป	114
บทที่ 5 นิเวศวิทยาการเมืองของโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น	
1. แก่งเสือเต้น: ชุมชน กลุ่มอำนาจท้องถิ่น และประวัติศาสตร์การช่วงชิงทรัพยากร	117
1.1 ชุมชนในพื้นที่โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น	119
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจท้องถิ่น	123
1.3 แม่ยม: พัฒนาการของการต่อสู้ช่วงชิงสิทธิการเข้าถึง “ไม้สัก”	124
1.3.1 ยุคผู้ปกครองนครและการขยายอาณานิคม ของประเทศตะวันตก	124
1.3.2 ยุคการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างทุนทหารกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่น	127
1.3.3 ยุคอนุรักษ์และไม้เถื่อน	128
1.4 กลุ่มอำนาจท้องถิ่นและกลุ่มจัดตั้งของรัฐ	128
1.4.1 กลุ่มอำนาจท้องถิ่นในแพร่	128

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.4.2 กลุ่มอำนาจท้องถิ่นนอกจังหวัดแพร่	131
1.4.3 กลุ่มอื่นๆ	132
2. การเมืองของโครงการเพื่อนแก่เงาเสื้อเต็น	132
2.1 ช่วงที่หนึ่ง: วิทยาศาสตร์ของการสร้างเขื่อนและการทำให้เขื่อน เป็นการเมือง	133
2.1.1 บทบาทของธนาคารโลกและนานาชาติ: วิทยาศาสตร์ ของการสร้างเขื่อน	133
2.1.2 นักการเมืองและกลุ่มอำนาจท้องถิ่น: การทำให้เขื่อน เป็นการเมือง	137
2.1.3 การเคลื่อนไหวของชาวบ้าน: การต่อสู้เพื่อสิทธิและวิถีชีวิต	142
2.1.4 การแบ่งโครงการเป็น 2 ระยะ: กลยุทธ์ในการผลักดันเขื่อน	144
2.1.5 การเคลื่อนไหวของพันธมิตรของชาวบ้านในบริบท การเมืองท้องถิ่น	147
2.1.6 แม่ยม: การช่วงชิงการเข้าถึง "สัก" และพลังการอนุรักษ์ ป่าของชาวบ้าน	148
2.2 ช่วงที่สอง: การผนึกอำนาจ และการดูดยอำนาจ	149
2.2.1 รัฐ นักการเมือง กลุ่มอำนาจท้องถิ่น: การผนึกอำนาจ และกลยุทธ์การเคลื่อนไหว	149
2.2.2 สะเขียบ: อำนาจ อิทธิพล และการดูดยอำนาจ	156
2.2.3 สังคมประชา: พลังในการคานอำนาจและอิทธิพล	158
2.3 ช่วงที่สาม: สงครามแย่งชิงพื้นที่และการทำให้พื้นที่มีความศักดิ์สิทธิ์	160
2.3.1 การช่วงชิงพื้นที่และการขวยโอกาสทางการเมือง	160
2.3.2 สะเขียบ: พิธีกรรมและการทำให้พื้นที่มีความศักดิ์สิทธิ์	164
2.3.3 สังคมประชา: ความหลากหลายของกลุ่มและกลยุทธ์ในการ เคลื่อนไหว	165

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4 การแตกแยกและการรวมกลุ่มใหม่	167
2.3.5 การช่วงชิงทรัพยากรในสถานการณ์ความขัดแย้ง	169
2.4 ช่วงที่สี่: สงครามข้อมูลข่าวสารและวิทยาศาสตร์เพื่อประชาชน	171
2.4.1 การสร้างกลุ่มใหม่และพลังของข้าราชการ	171
2.4.2 เครือข่ายชาวบ้าน: การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่	176
2.4.3 วิชาการเพื่อประชาชน: ความจริงอีกหลายด้านของเขื่อน	177
2.4.4 อำนาจแบบเก่าและสิทธิชุมชน: การเปลี่ยนแปลง ของยุคสมัย	181
2.4.5 กลุ่มอำนาจท้องถิ่นและพิธีกรรมสนับสนุนเขื่อน	187
2.4.6 สงครามข้อมูลข่าวสารและการเมืองของความรู้	189
3.สรุป	191
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
1. สรุปผลการศึกษา	193
2. ข้อเสนอเชิงวิชาการ	197
3. ข้อเสนอเชิงนโยบาย	199
บรรณานุกรม	201
ประวัติผู้เขียน	225

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 รายชื่อรัฐบาลนานาชาติที่มีบทบาทในการสร้างเขื่อนระหว่าง พ.ศ.2503-2520	85
4.2 แสดงรายชื่อกลุ่มอุตสาหกรรมเขื่อนที่ได้รับเหมาก่อสร้างเขื่อนบางเขื่อน ที่สร้างระหว่าง พ.ศ.2503-2520	86
4.3 รายชื่อรัฐบาลนานาชาติที่มีบทบาทในการสร้างเขื่อนระหว่าง พ.ศ.2521-2543	96
4.4 แสดงรายชื่อกลุ่มอุตสาหกรรมเขื่อนที่ได้รับเหมาก่อสร้างเขื่อนบางเขื่อน ที่สร้างระหว่าง พ.ศ.2521-2543	98
4.5 แสดงรายชื่อโครงการเขื่อนและบริษัทที่ปรึกษาสิ่งแวดล้อม	109
5.1 แสดงตัวอย่างเขื่อนบางเขื่อนที่ค่าก่อสร้างเขื่อนเพิ่มขึ้นภายหลังการอนุมัติ	180

สารบัญแนบที่

แนบที่	หน้า
4.1 แสดงที่ตั้งชุมชนและแม่น้ำปิงก่อนการสร้างเขื่อนภูมิพลโดยสังเขป	75
4.2 แสดงอาณาเขตและโครงการสร้างเขื่อนที่สหรัฐฯ วางแผนสร้างในภาคอีสาน	81
5.1 แสดงที่ตั้งโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นและบริเวณที่จะถูกน้ำท่วม	118

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University